

BIBLIOGRAFICKÁ POZNÁMKA

Do *Spisů Boženy Němcové* zařazujeme jenom dopisy, jež psala Božena Němcová, tedy dopisy, jež jsou slovesným, stylistickým a myšlenkovým dílem spisovatelčíným a proto náleží k jejímu literárnímu odkazu. Proti jiným úsekům díla Boženy Němcové máme zde nedocenitelnou výhodu, že můžeme svou edici vybudovat na dochovaných originálech, přímo na rukopisech Boženy Němcové: Němcová se nám zde projevuje bez všelijakých pro nás nekontrolovatelných oprav a úprav tehdejších svých přátel, poradců, filologů, brusičů, nakladatelů a jejich redaktorů, novinářů a tiskárenských korektorů v slovesných projevech, jež mají naléhavost, bolest i krásu chvíle, kdy byly zachycovány slovem na papír. Rukopis, jež pro ostatní její dílo máme na pomoc jen ojedinele a jenom jakoby na okraji, je nám zde neustálým průvodcem.

Nicméně v případech dosti častých nezbyvá nám ani v edici dopisů Boženy Němcové nic jiného než se utéci ke znění listů, jak je publikovali naši předchůdci: přese všecku péči, již věnujeme v museích, knihovnách a archivech vzácným rukopisům Boženy Němcové, nemáme vždy stálou a bezpečnou možnost evidence autogramů, jež zůstaly v soukromém majetku, jež se všelijak dědily a směňovaly, až nakonec jakoby zmizely ze světa. Některým blaženým majitelům těchto vzácných lístků brání jistě i lichá obava, že by o svůj poklad mohli být připraveni, ale naproti tomu jsme našli s dostatek porozumění pro svoji práci u celé řady kulturních osobností, jež nám k prostudování půjčily vše, co měly jako členové rodiny, s níž byla Božena Němcová v přátelském styku, nebo co jako sběratelé nashromáždily. Projevují jim zde svou opravdovou a hlubokou vděčnost.

V prvním díle *Dopisů Boženy Němcové* jsou publikovány autogramy uložené z velké většiny v Knihovně Národního musea (Literární archiv, v němž je také archiv Umělecké Besedy, Archiv Josefa V. Friče a sbírka p. Richarda Morawtze z Toronta v Kanadě), ale vedle toho i dopisy z městských museí venkovských, z Polné, z Vysokého Mýta, z České Skalice, z Českého Dubu a z Rokycan. Ze soukromníků jako své pomocníky s povděkem jmenuji paní Olgu Votočko-

vou-Lauermannovou z rodu Jungmannova a paní Marii Herlesovou, vnučku dr. Jana Dlabače, z Prahy, p. PhMr Mojmíra Helcelety, vnuka Jana Helcelety, z Brna a p. ing. Ivana Šetlíka z rodiny Staňkovy z Prahy. Ve věcných vysvětlivkách poznamenávám u nezvěstných originálů údaj o majiteli, jak je dochován v literatuře.

Pokud jde o tyto nezvěstné listy, je nám hlavním útočištěm trojdílné vydání *Korespondence*, jež v letech 1912—1920 uspořádala Marie Gebauerová pro *Sebrané spisy Boženy Němcové* (díl XII.—XIV.) v Laichtrově-Vlčkově edici *Čeští spisovatelé XIX. století*. Listy z úseku našeho prvního dílu nalézáme v I. díle Gebauerové (až do str. 233) a v doplňcích dílu II. (do str. 75) a III. (str. 242—258). Ostatní dosavadní edice dopisů Boženy Němcové pro časový úsek našeho prvního dílu (do konce r. 1852) nemají význam. Pro úplnost je alespoň jmenuji: *Z let probuzení*, 1872 (zejména část třetí, Vzájemné dopisy Antonie Čelakovské a Boženy Němcové); Fr. Bílý, *Korespondence a zápisky F. L. Čelakovského*, III., 1915; Lad. Quis, *Korespondence Karla Havlíčka*, 1903; Jan Kabelík, *Korespondence a zápisky Jana Helcelety*, 1910, a dva *Výbory z korespondence Boženy Němcové*, uspořádané Zdeňkem Záhořem 1917 a 1922. Vydání *Korespondence Boženy Němcové* ve *Spisech B. Němcové* (díl VIII, Borový 1930) se podle doslovu pořadatele Karla Hikla omezilo na přetisk listů z Gebauerové i odjinud, bez kontroly z originálů. Pro srovnání s touto edicí, jež časově předchází edici naší, poznamenávám, že Karel Hikl z časového rozpětí 1844—1852 otiskuje 70 dopisů Boženy Němcové, kdežto vydání naše již 95. Zdeněk Záhoř z této doby uvádí v svém soupisu dopisů B. Němcové (*Výbor z korespondence*, 1922, str. 398d.) úhrnem 84 dopisů.

Vydání našich předchůdců byla vždy více nebo méně libovolná, protože tehdejší ediční praxe neměla ustálených pravidel edičních a vydavatelé si podle svého text měnili, upravovali, vynechávali, co se jim zdálo nevhodné nebo co bylo těžko čitelné, zkrátka všelijak do edice zasahovali věcně a — tím spíš — pravopisně, jazykově i stylisticky. Naše vydání se snaží po prvé do takovéto edice vnést řád, jehož zásady v následující jazykové poznámce podává dr. Rudolf Havel. Současně vychází i I. díl mého *Života Boženy Němcové* (do r. 1848), kde jsem se přidržel zásady diplomatického přepisu dokumentů, takže si čtenář může tyto obě edice navzájem doplnit.

M. N.